Kirjandi sissejuhatus

Helve Hennoste
"Tekstist tekstini. Lugemine ja kirjutamine"
Tln. Argo 2012
põhjal

Tekstid algavad üldjuhul sissejuhatusega. Sissejuhatuseta tekst on erandlik nähtus. See kehtib ka kirjandi puhul. Sissejuhatuse eesmärk on elustada lugeja mälus teadmisi ja hoiakuid, mis tal on käsitletava valdkonna või probleemi kohta. Teiseks peab see looma eeldused, et lugeja saaks omavahel seostada vana ja uut infot, st mida ta käsitletava valdkonna või probleemi kohta teab ning mida uut ta teksti lugedes teada saab.

Sissejuhatust võib kasutada ka selleks, et

- püstitada põhieesmärk või -tees;
- juhatada lugeja teemasse;
- luua sobiv meeleolu;
- luua lugejaga usalduslik suhe.

1. Huvilugu - esitatakse ainestiku või probleemiga seonduv juhtum, milles autor võib olla osaline.

„Sõnal on musttuhat palet." (Ain Kaalep)

Kõnnin tänaval. Vastu tuleb sõber, keda juba mitu aastat näha pole olnud. Äratundmisrõõmule järgneb loomulikult vestlus: „Oi, tore! Pole ammu näinud! Kuidas siis elu läheb?" Tunnen end rõõmsana - ammune koolivend ei ole mind unustanud. Pärast lühikesi jutuajamisi kõnnime mõlemad oma teed edasi. Tundsin ma tõesti ammuunustatud koolivenna vastu huvi? Vist mitte. Viisakus nõudis minult küsimist. Tegelikult oli mul üsna ükskõik, mis ta naise nimi on ja mitu last tal on. Sõnad jätsid minust hea mulje. Nende abiga tundsin huvi. Nemad aitasid mind jällegi hädast välja. Nemad maalisid mulle teistsuguse näo ette. /---/

1. Huvilugu

2. Probleemi püstitamine

– esitatakse probleemküsimus, paradoks.

„Ilus ja hirmus on inime..." (Friedebert Tuglas)

Piiblilegendi kohaselt lõi jumal inimese ning pani ta valitsema kõige elava üle siin maailmas. Kuigi võiks oletada, et jumala enese näo järgi loodud olend saab olla üksnes täiuslik, on ometigi paratamatu tõsiasi, et julmuse ja verejanu poolest ei leidu inimolendile maa peal võrdset. Inimesel on võime üheaegselt nii luua kui ka hävitada; inimkonna ajalugu iseloomustavad nii vapustavad kultuurisaavutused kui ka laastavad sõjad. Tekib küsimus, kas tõesti on inimesed oma loomuselt võrdselt nii head kui ka halvad või saab ühe neist siiski lugeda inimesele loomulähedasemaks omaduseks? /---/

1. Huvilugu 2. Probleemi püstitamine

3. Mõiste seletamine

- seletatakse teksti põhilisi mõisteid, eriti kui need on mitmeti tõlgendatavad.

Tolerantsus enda ja teiste suhtes

Paljud inimesed ei pea tolerantsust üldsegi vajalikuks omaduseks. Olen kindel, et kui seda oleks inimestel pisutki rohkem, oleksid väga paljud sõjad ja konfliktid ära jäänud. Mis siis on tolerantsus? See on sallivus teistsuguse rassi, rahvuse, kommete ja mõtlemisviisi vastu. Kuid salliv või mittesalliv võib olla ka iseenda vastu. Tolerantsuse olemasolu ei too kasu ainult teistele, vaid ka inimesele endale. /---/

1. Huvilugu

2. Probleemi püstitamine

3. Mõiste seletamine

4. Tsitaat

- tsiteeritakse mõnd suurmeest.

Keel kui ühendaja ja eraldaja

William Golding on öelnud: „Inimesed toodavad kurjust nagu mesilased toodavad mett." Neis sõnades võib pisut liigset pessimismi täheldada, kuid oma tõetera on siin sees. Täiuslik pole meist keegi ning sügavale hingesoppi piiludes leiab igaüks, et on ehk liigagi tihti oma ligimesi haavanud, seda sageli just sõnades peituvat väge kasutades. Sõna on jõud, mis võib palju kurja sünnitada, kui seda valesti kasutatakse, nende õige tarvitamise korral aga on võimalik palju head korda saata. Olenevalt olukorrast osutab inimkeel kord inimesi ühendavat, kord jällegi eraldavat mõju. /---/

1. Huvilugu
2. Probleemi püstitamine
3. Mõiste seletamine
4. Tsitaat

5. Päevateemaline põige

- luuakse ainestiku või probleemiga seostuv päevakajaline näide.

Õppides loon ennast

Istun oma vana armsa kooli saalis. Mõne minuti pärast saab kell kümme ning algab eesti keele eksam. Viljandi Maagümnaasiumis olen käinud alates esimesest klassist. Sellel majal ning õpetajatel on olnud määrav roll minu kujunemisel. /---/

1. Huvilugu
2. Probleemi püstitamine
3. Mõiste seletamine
4. Tsitaat
5. Päevateemaline põige

6. Ajalooline ülevaade

- alustatakse nähtuse või probleemi juurtest, antakse ajalooline ülevaade.

Oleme muutuste kiirteel

Eesti rahvas on Läänemere kaldal elanud juba üle 5000 aasta — kauem kui enamik praegusi suurrahvaid. Eestlasi on muutnud nii aeg ja olud kui ka meie maad vallutanud või okupeerinud rahvad ja riigid. Vaatamata pikale ajaloole, pole meie haridus, majandus, teadus, poliitika ega kultuur arenenud kunagi varem kiiremini kui viimase kümne aasta jooksul. Seega võib öelda, et taasiseseisvunud Eesti on muutuste kiirteel. /---/

1. Huvilugu
2. Probleemi püstitamine
3. Mõiste seletamine
4. Tsitaat
5. Päevateemaline põige
6. Ajalooline ülevaade

7. *In medias res* (kohe asja juurde)

- alustatakse teksti arendusega.

Tänapäeva inimese jumalad

Maailmas on üle 16 000 suurema usundi ja usulahu, kuid kirikul ei ole enam ammu sellist võimu inimese üle, mis tal oli keskajal. Tänapäeva inimese imetlus- ja kummardusobjektiks on pigem maised väärtused ning taevast paradiisi ihkavad vaid vähesed. /---/

1. Huvilugu
2. Probleemi püstitamine
3. Mõiste seletamine
4. Sisujuht
5. Tsitaat
6. Päevateemaline põige
7. Ajalooline ülevaade
8. *In medias res*

Sissejuhatus peab olema keelelt ja ülesehituselt selge ning lihtne.
Selles tuleb vältida abstraktsust ja raskepärasust, aga ka liigset tundelisust, sest need võivad lugejates tekitada eelarvamusi.

Õpilaskirjandite sissejuhatuste tüüpilised vead

Alustatakse liiga kaugelt ajaloost, nii tekib kirjandi sissejuhatuse ja arenduse vahele ajaline ning mõtteline tühik.

Õpilaskirjandite sissejuhatuste tüüpilised vead

Mõisteid selgitatakse ning tõlgendatakse valesti. Esmapilgul teada-tuntud sõnadegi tähendusi tuleks igaks juhuks ÕSist kontrollida

(näiteks aukartus ei ole kartus,

nõutus ei ole rahulolematus).

Õpilaskirjandite sissejuhatuste tüüpilised vead

Teksti sissejuhatuses räägitakse iseendast, mitte sellest, millest tahetakse kirjutada.

Õpilaskirjandite sissejuhatuste tüüpilised vead

Teksti sissejuhatuses esitatakse järeldusi, milleni tuleks jõuda alles kirjandi lõpetuses.

Õpilaskirjandite sissejuhatuste tüüpilised vead

Probleemküsimuste kuhjamine. Sissejuhatuses tuleb esile tuua peaprobleem. Alaprobleemideni jõutakse tavaliselt teksti mõttearenduses.

Õpilaskirjandite sissejuhatuste tüüpilised vead

Tekstist irduv sissejuhatus. Kirjandi kirjutamist alustatakse sissejuhatusest. Teksti arendades autori kavatsused muutuvad. Kirjandit viimistledes ei töötata sissejuhatust ümber ning see ei seostu teksti teiste osadega.